

Götz Harbsmeier 1910-1979

I juni 1979 døde professor dr. theol. Götz Harbsmeier af en hjertesygdom, kun 68 år gammel. Han var gennem 46 år en ven af Danmark, ja, havde undertiden den tanke at slå sig ned her, hvor han efterhånden havde 4 sønner, alle gift med danske piger. Sin 60årsdag fejrede han her i landet, omgivet af sine danske venner.

Götz Harbsmeier var elev af Rudolf Bultmann. I 1933-34, under et halvt års ophold hos os i Vendsyssel, lærte han dansk. Gennem ham fik jeg selv kontakt med Bultmannkredsen, mens han lærte grundtvigsk kirke- og folkeliv at kende. På den måde blev han et bindeled mellem tysk og dansk, talte tit ved præstekonventer, prædikede også, og var gæsteforelæser både i København og Århus. Han blev i Göttingen professor i pastoralteologi efter i en årrække at have været professor ved den pædagogiske højskole i Lüneburg. Der modtog han æresdoktorgraden fra det teologiske fakultet i Bonn.

I Tyskland gik han ind for det grundtvigske syn, han i Danmark havde tilegnet sig, både kirkepolitisk som medlem af den hannoveranske synode og i øvrigt som ivrig deltager i den tyske debat. Sammen med Jørgen Kristensen, Aventoft, oversatte han grundtvigske salmer, og fra salmerne, som han elskede, gik han videre til prosaen, især »Den christelige Børnelærdom«. I 1972 udgav han sin Grundtvigbog »Wer ist der Mensch?« Samme år talte han ved Grundtvigseminaret på den internationale Højskole om Grundtvig og Tyskland og blev medlem af Grundtvig-Selskabets styrelse. Hans foredrag er trykt i Grundtvig-Studier 1973. Et festskrift, »Dem Menschen zugute«, redigeret af E. Wolf og K. E. Løgstrup, skrevet af danske venner, udkom 1970, da han blev 60. Det rummer også en omfangsrig bibliografi og det her gengivne portræt.

Harbsmeiers indsats som Grundtvigforsker ligger især deri, at han konfronterede sit grundtvigske syn med tysk tankegang, hvorved Grundtvigs profil kommer frem på en ny måde. Han var ven med både Bultmann, Gogarten og Barth, men over for den dialektiske teologi gik han nu ind for Grundtvigs tanker.

Udfordringen kommer stærkt frem gennem titelen på hans bog, idet han forstår Grundtvigs hovedproblem som det at finde lys over »menneskets gåde«, mens tysk teologis problem er »Guds gåde«. Det paradoksale fandt Grundtvig ifølge Harbsmeier i menneskets væsen, mens man i Tyskland siden reformationen, men især i den dialektiske teologi, har fundet det i Gud.

Ganske vist bebrejder Barth Bultmann og Gogarten, at de »begyndte« med mennesket og ikke med Gud og Kristus. Men det betyder ikke, at man kan sidestille deres bestræbelse med Grundtvigs. For ham bliver mennesket først problematisk, forsåvidt som Gud tænkes som skaberen af det menneske, han forløser. For Bultmann og Gogarten er problemet, hvordan evangeliet skal forkyndes for nutidsmennesker – problemet er altså »hermeneutisk«. Men Grundtvigs problem er ikke »Glauben und Verstehen« (Bultmann). Han er ifølge Harbsmeier først og fremmest digter. Hans store opdagelse er det levende ord, *viva vox*, menneskets levende tale, den »sandhed, kraft og kærlighed«, der kendetegner den, når den er menneskelig. Der er ikke tale om noget guddommeligt i mennesket, men om noget menneskeligt, der kommer fra Gud. Mennesket er støv og ophører ikke med at være støv, selv om det inspireres af Guds ånd. Menneskets gåde skyldes ikke, at det er skabt af Gud, men at det gør oprør mod Gud og kommer i splid med sig selv.

For tysk teologi er menneskelivet fundamentalt det syndige menneskeliv. Den sekulariserede version af det syn udfolder sig i det syn på samfundet, at det er råddent og skal erstattes af et andet. Harbsmeier lægger heroverfor vægt på at gøre Grundtvigs syn gældende og bygger da især på kapitlet »Det medfødte og det genfødte Menneskeliv« i »Den christelige Børnelærdom«: Gud tilintetgør ikke »det gamle menneske«, sit eget værk, men oprejser det af dets fald og forsoner det med Gud og med andre mennesker. Gåden er ikke, hvorfor Gud gør det, men hvordan mennesket reagerer mod Gud. Det er komplekst og paradoksalt i sine reaktioner. Det er en gåde for sig selv. Grundtvig taler snarere om det skjulte menneske end om den skjulte Gud.

Det for tysk teologi fremmede aspekt i Grundtvigs tanke er, at man skal ofre det gådefulde, medfødte menneskeliv den allerstørste interesse. Harbsmeier tilbageviser den tyske frygt for, at syndens magt overses og evangeliet gøres verdsligt. Forskellen

på det medfødte og det genfødte menneskeliv kan imidlertid ikke overvindes af mennesker. Men kirken kan lære af hedninger »med ånd«, fordi de kan tale sandt om menneskelivet. Dette er forudsætningen for al tale om kristendom.

Også Grundtvigs bibelsyn, hans kirkesyn og hans syn på menneskelig oplysning mente Harbsmeier havde noget at sige i den tyske situation, ligesom han imødegik de tysk-nationales misbrug af Grundtvigs syn på det nationale. Harbsmeier kendte de tyske fordomme, der ville møde hans fremstilling. Men han var utrættelig. Han arrangerede for sine studenter kurser på Båring højskole – danske tekster skulle studeres i danske omgivelser! Selv havde han håbet på at kunne drive en slags højskole i Bursfelde, et gammelt kloster ved Weser, hvor han var udnævnt til »Abt«. Kort før sin død nedlagde han imidlertid dette embede, fordi klosterledelsen ønskede stedet drevet i kirkelig-pietistisk ånd. Han blev dog begravet på klosterkirkens lille kirkegård lige ved Weserfloden.

Harbsmeiers første bog »Dass wir die Predigt und sein Wort nicht verachten« (1958) blev meget læst i Danmark. Men danske kan også være vel tjent med at læse hans Grundtvigbog fra 1972. Jeg har selv især haft udbytte af at læse kapitlet om Grundtvig og romantikken samt kapitlet om eskatologien – med kritikken af den politiske teologi. Men hele vejen igennem er der noget at hente.

Götz Harbsmeier var et sprudlende menneske, lidenskabelig i debat, fuld af latter mellem ligesindede, strøende om sig med indfald og historier, mange af dem på tyske dialekter. Han nåede ikke at blive gammel. Grundtvig-Selskabets styrelse har mistet sit tyske medlem, Grundtvig sin tyske advokat og mange danske en uerstattelig ven.

Kaj Thaning